

RECENZIJOS

SVARBI SOCIOLOGINĖ PROBLEMA

1980 m. pasirodė KPI tarpkatedrinės sociologinių tyrimų laboratorijos vadovo doc. J. Leonavičiaus monografija, skirta studentų laiko biudžeto tyrimams¹. Tokių tyrimų reikalingumas, racionaliai organizuojant aukštųjų mokyklų mokymo ir auklėjimo procesą, studentų poilsį, yra nekvėstionuojamas.

Pirmame monografijos skyriuje „Aukštasis mokslas, studentas, laikas“ autorius aptaria kai kurias, tiesiogiai su studento laiko biudžetu susijusias mokymo ir auklėjimo proceso neigiamas. Pavyzdžiui, tyrimais yra nustatyta, kad atskirose aukštosiose mokyklose viršijama privalomų užsiėmimų norma, beveik nenormuojamas savarankiškas studentų darbas, neracionaliai sudaromas tvarkaraštis ir pan. Autorius pagrįstai daro išvadą, kad viena svarbiausių mokomojo-auklėjamojo proceso problemų, kurią kompleksiskai reikėtų spręsti, yra įveikimas prieštaravimų, kurie atsiranda dėl didėjančios medžiagos kiekio, privalomo įsisavinti ir riboto laiko kiekio, kuriuo jis disponuoja. Be to, atsižvelgtina, jog studentų visuomeninis aktyvumas nuolat auga, ir laiko stoka dar padidėja.

Antrame monografijos skyriuje „Studentų laiko biudžeto tyrimai Tarybų Sąjungoje“ apžvelgiami ir vertinami tokio pobūdžio tyrimai, atlikti mūsų šalyje 1920–1940 m. ir po pergalės Didžiajame Tėvynės kare.

Autorius, analizuodamas pirmąjį periodą, supažindina skaitytoją su I. Vasiljevo, M. Altsulerio, I. Burdianskio, K. Kekčejevo,

A. Abinderio, N. Markovo, I. Vaismano darbais, siekia išryškinti jų metodiką, instrumentarijų, nurodo trūkumus.

Minėtam etapui priskiriami ir aptariami taip pat S. Kunino, E. Krivickajos, R. Lamkovo, A. Necenkos, Sibiro technologinio instituto politinės ekonomijos katedros darbai, nurodomos septintajame ir aštuntajame dešimtmėčiuose įvykusios sąjunginės, tarprespublikinės mokslinės konferencijos, vykę simpoziumai bei seminarai. Tik gaila, jog monografijoje nėra šių renginių problematinės bei metodinės analizės. Nepatenkina skaitytojo ir gryna konstatacija to, jog B. Šerbinas bei D. Jašinas sudarė labai įdomų instrumentarijų studentų laiko biudžetui tirti.

Trečias monografijos skyrius „Lietuvos TSR aukštųjų mokyklų studentų laiko biudžetas“—didžiausias savo apimtimi. Pirmame šio skyriaus poskyryje apžvelgiama studentų laiko biudžeto tyrimų pradžia respublikoje, konkrečiai—KPI, pateikiami tų tyrimų rezultatai, grafikai, vaizduojantys tirtų studentų atskirų gyvenimo veiklos rūšių pasiskirstymą laiko atžvilgiu. Antras šio skyriaus poskyris skirtas LTSR aukštųjų mokyklų, tiksliau—KPI, KMI, LVA studentų laiko biudžeto tyrimams. (Tenka apgailestauti, kad nebuvo patyrinėtos tokios aukštosios mokyklos kaip VVU, VVPI, o visapusiškesniam vaizdui—ir meninio profilio aukštosios mokyklos: LTSR Valst. dailės institutas, LTSR Valst. konservatorija.) Šiame poskyryje suformuluoti pagrindiniai tyrimo uždaviniai, pateikta tyrimų metodika. Tyrinėjantys studentų laiko biudžetą čia

¹ Leonavičius J. Studentų laiko biudžetas.— V., 1980, 200 p.

ras monografijos autoriaus parengtą studentų gyvenimo ir veiklos rūšių klasifikaciją, studentų socialinių-demografinių charakteristikų tyrimo anketą, pastebės, ką autorius čia įnešė nauja.

Šio skyriaus trečiame poskyryje doc. J. Leonavičius analizuoja tyrimų metu gautas studentų socialines-demografines charakteristikas, pateikia tų charakteristikų lenteles.

Apklaustųjų studentų laiko biudžeto analizei paskirtas dar vienas šio skyriaus poskyris. Jame išdėstyta ir aptarta įdomi tyrimų medžiaga, liečianti paros laiko vidutinės sąnaudas pagrindinėms studentų gyvenimo veiklos rūšių grupėms. Čia pateikiamos ir analizuojamos paros laiko vidutinės sąnaudos mokymo procese (pagal dekanato sudarytą tvarkaraštį bei studentų savarankišką darbą), laiko sąnaudos, susijusios su mokymo procesu (nuvykimas į mokyklą, biblioteką, lankymasis dekanate, lankymas kontrolinių užduočių, egzaminų ir pan.), gilinimasis į specialybės problemas laisvalaikio metu. Siame poskyryje taip pat pateikiama ir aptariama tyrimų medžiaga, liečianti studentų pagrindinių rūšių namų darbus, savipriežiūros, fiziologinių poreikių tenkinimo vidurkį, taip pat laiko sąnaudas įvairių rūšių visuomeninei veiklai, fizikūrai, sportui, poilsui bei pramogoms. Čia pateikiami duomenys apie paros laiko vidutinės sąnaudas studentų gyvenimo, veiklos pagrindinėms rūšims darbo ir poilsio dienomis (pirmadienį, šeštadienį ir sekmadienį).

Pateikti ir aptarti duomenys leidžia sudaryti studentų paros laiko vidutinį modelį, nustatyti šio modelio koreguotinas struktūrines dalis, optimaliausią praktinę korekciją.

Siame poskyryje pateikta įdomi medžiaga (15 grafikų), kuri parodo studentų gyvenimo, veiklos pagrindinių grupių rūšių priklausomybę nuo aukštosios mokyklos profilio atskiromis savaitės dienomis.

Monografijos pabaigoje pateikiamas naujas blankas studentų gyvenimo, veiklos rūšių fiksavimui paros laikotarpiui. Kaip pažymi autorius, jis buvo sudarytas visapusiškai susipažinus su atitinkama literatūra bei remiantis sukaupu paties autoriaus patyrimu. Blanko privalumas tas, kad jis žymiai palengvina tyrėjo darbą. Paminėtini ir kiti priedai, t. y. blankai-anketos, skirtos studentų laiko biudžeto tyrimams. (Jų monografijoje yra 5, žr. p. 163—188.)

Pažymėtinas dar vienas darbo privalumas — tai monografijoje pateikiama bibliografija. Autorius ją sugrupuoja taip: a) literatūra žmonių laiko biudžeto klausimais marksizmo-leninizmo klasikų veikaluose ir partiniuose dokumentuose; b) bendra literatūra žmonių laiko biudžeto klausimais; c) literatūra studentų laiko biudžeto klausimais. Tokia plati bibliografija pateikiama pirmą kartą ir, be abejo, sociologams, taip pat ir visiems kitiems, besidomintiems žmonių laiko biudžeto klausimais, ji bus labai naudinga.

Suprantama, monografijos autoriui doc. J. Leonavičiui būtų galima pareikšti ir pageidavimų, galima kai kuriais klausimais net diskutuoti, pagaliau galima nurodyti nedidelius terminų netikslumus (pavyzdžiui, visuomeniniai mokslai — visuomenės mokslai, p. 14 ir kt.; A. Necenko — A. Necenos, p. 52 ir kt.). Tačiau darbas vertintinas ne dėl to, kas nepadaryta, bet kas padaryta, o nuveikta iš tikrųjų nemaža. Ypač jei turėsime galvoje, kad tokio pobūdžio monografija yra pirmoji ne tik respublikoje, bet ir šalyje, tai jos sociologinė ir praktinė reikšmė — neabejotina.

A. Gasiūnas

TIESOS IR VERTYBĖS DIALOGAS

Jeigu norėtume glaustai apibūdinti šiuolaikinės filosofijos skirtumą nuo klasikinės, galėtume pasakyti: klasikinė, arba racionalistinė, filosofija orientavosi į *tiesą*, o dabartinės filosofavimo orientyras — *vertybę*. Tai nereiškia, kad racionalistinė filosofija sugebėjo išvengti vertybinio požiūrio į pasaulį, o šiuolaikinė filosofija visiškai abejoja tiesai. Kadangi ir dabar, ir tada filosofuojantis „subjektas“ buvo žmogus, esantis konkrečioje istorinėje-socialinėje situacijoje, — būdamas baigtinė, kūniška, materialinė būtybė, jis buvo ir tebėra valdomas įvairių poreikių, interesų, sąlygojamų jo padėties sociohierarchijoje. Vertybinių tokių mąstytojų kaip R. Dekartas, B. Spinoza ar G. Leibnicas požiūris, vaizdžiaiariant, išvartytas pro paradines duris, į filosofijos rūmą įsivedo pro langą, ir dieviškai tyrą žvilgsnį (sub specie aeterni) sudrumsdavo žemiškosios žmogaus būties priemonėmis. Per pastaruosius du šimtmečius pohegelinėje epochoje jis pamažu išsikovojo suizereno teises ir tapo dominuojantis. Kita vertus, ir dabartinė filosofija, visą dėmesį sutelkusi į